

Szymańska K., Żywność ekologiczna elementem konkurencyjności przedsiębiorstwa; [w:] Ekonomiczne i organizacyjne aspekty konkurencyjności przedsiębiorstw; red. Pierzak M., Gąsiorowska E., PWSZ w Ciechanowie, Ciechanów 2010, ss.302-308.

mgr Katarzyna Szymańska

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Ciechanowie

ŻYWNOŚĆ EKOLOGICZNA ELEMENETEM KONKURENCYJNOSCI PRZEDSIĘBIORSTWA

THE ORGANIC FOOD AND COMPETITIVENESS COMPANY

Wprowadzenie

W okresie utrwalania się zasad gospodarki rynkowej wyraźnie zmieniła się postawa konsumentów w zakresie spożywania żywności. Przez wiele lat wyznawano zasadę, że żywność jest sama w sobie zdrowa, ponieważ dostarcza organizmowi niezbędnych składników pokarmowych, soli mineralnych i witamin dla prawidłowego funkcjonowania organizmu. Zasada ta ostatnio jednak nie znajduje odzwierciedlenia w produkcji żywności. W żywności można znaleźć mnóstwo niebezpiecznych substancji: substancji zapachowych i smakowych, nawozów, konserwantów, barwników czy ulepszaczy.¹ Liczba substancji dodatkowych w Europie, dozwolonych jako „E” (nie licząc aromatów) wynosi 400 i jest znacznie mniejsza niż w Stanach Zjednoczonych, gdzie jest dozwolone stosowanie aż 2800 różnych substancji dodatkowych, z czego około 1600 znajduje się na liście ogólnie uznanych za bezpieczne - General Recognised As Safe (w skrócie GRAS). Do jednego produktu spożywczego dodaje się przeciętnie około 3,5 różnych substancji dodatkowych, przy czym największa ich liczba (ponad cztery) znajduje się w wyrobach cukierniczych, koncentratkach spożywczych w proszku i przetworach mięsnych.

W świetle tych informacji nie budzi zdziwienia fakt, że rośnie w społeczeństwie zapotrzebowanie na zdrowy styl życia, zdrową konsumpcję i ekologiczną żywność. Żywność

¹ Waszkiewicz – Robak B., Substancje dodatkowe w rynkowych produktach spożywczych, Przemysł Spożywczy nr.5, 2002r, s. 18 – 22.

ekologiczna jest alternatywą dla dynamicznie rozwijającego się rynku żywności konwencjonalnej i daje możliwość uzyskania przewagi finansowej i konkurencyjnej na rynku żywności.

Czym jest żywność ekologiczna?

Żywność ekologiczna jest to żywność, która została wyprodukowana w gospodarstwach posiadających zgodny z prawem certyfikat, przetwarzana jest sposobami chroniącymi jak najwięcej wartości odżywczych, wytwarzana jest i przechowywana bez konserwantów, sztucznych barwników i innych dodatków, kierowana do zbytu w przetworzalnym biologicznie opakowaniu (np. napoje, mleko i przetwory mleczne mogą być zbywane wyłącznie w opakowaniach szklanych).²

Biorąc pod uwagę aspekt składu chemicznego żywności, należy stwierdzić, że żywność ekologiczna jest to taka żywność, która w swoim składzie zawiera co najmniej 95% składników wyprodukowanych metodami ekologicznymi lub w pełni czystych (tzn. surowców ekologicznych), lub zawiera co najmniej 70% tych składników, a pozostałe składniki pochodzenia rolniczego są dopuszczone do przetwórstwa prowadzonego metodami ekologicznymi.³

Rynek żywności ekologicznej

Rynek produktów rolnictwa ekologicznego należy obecnie do najdynamiczniej rozwijających się sektorów rynku produktów żywnościowych na świecie.⁴ Szacuje się, że produkcja żywności ekologicznej wzrasta od początku lat dziewięćdziesiątych o 20% rocznie.

Jak wskazują na to dane liczbowe międzynarodowej organizacji rolnictwa ekologicznego (IFOAM), światowy rynek *organic food* rozwija się bardzo dynamicznie i w 2006 r. przekroczył wartość 40 mld dolarów, z czego na Europę przypada 31 mld dolarów. Wskazuje to, że żywność ekologiczna (*organic food*) najbardziej znaczące miejsce na rynku żywności osiągnęła w Europie. Z krajów europejskich najbardziej obiecującym jest rynek niemiecki, na którym osiągnięto najwyższą wartość sprzedaży tej żywności, która wyniosła w 2009 r. ponad 5,3 mld euro.⁵

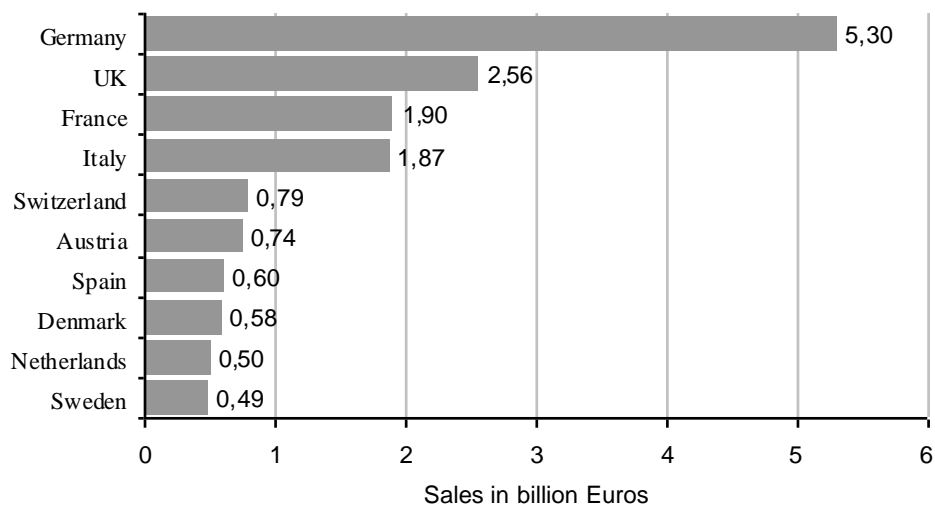
² Siebenneicher G.E., Podręcznik rolnictwa ekologicznego, WNT, Warszawa 1997

³ Ustawa z dnia 16 marca 2001 roku o rolnictwie ekologicznym, Dz.U. 2000 nr 38, poz. 452.

⁴ Szoltysek K., Zarys problematyki żywności ekologicznej, Wyd AE im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2004, s. 22.

⁵ Dosch T., Gerber A. 2007: Die Ökologische Lebensmittelwirtschaft in Deutschland 2006. www.soel.de z 06.04.2007, s.1.

Wykres 1. Obroty handlu detalicznego w zakresie żywności ekologicznej i udziały w całym rynku handlu żywnością w wybranych krajach Europy– szacunki 2009 r.

Źródło: Moakes, S and Lampkin, N (2009) Welsh Organic Production and Market Report Jan 2009, Organic Centre Wales, IBERS, Aberystwyth University.

Z dynamiki rozwoju rynku żywności ekologicznej wynika, że współczesny konsument coraz częściej szuka wartości odżywczych w nabywanej żywności, przywiązując coraz większe znaczenie do świeżości, smaku, ekologii i pochodzenia produktu.⁶ Coraz chętniej kupuje tradycyjnie robione wędliny i pieczywo, naturalnie dojrzewający ser, warzywa, miody pitne, soki wyciskane z owoców nie znających chemii, dżemy i konfitury oraz niepasteryzowane piwo.⁷

Wielki powrót smaku i zapachu może się stać dobrym czasem dla producentów żywności ekologicznej w Polsce, dając przedsiębiorstwu nową przestrzeń rozwoju, która dodatkowo zyska akceptację społeczną.

Dlaczego produkcja żywności ekologicznej jest konkurencyjna?

O atrakcyjności produkcji żywności ekologicznej decydują potencjalne zyski przedsiębiorców, które zależą od: nakładów jakie muszą ponieść producenci by osiągnąć rentowność produkcji oraz wsparcia jakie otrzymują z otoczenia.

⁶ Sustainable consumption and production, United Nations Environment Programme , 2003, s.46.

⁷ Newerli-Guz J., Śmiechowska M., Żywność ekologiczna w opinii młodych Europejczyków, Żywnienie Człowieka i Metabolizm, suplement 1, 2, 2004, Warszawa, s. 222-223.

Na czynniki wytwórcze w produkcji żywności ekologicznej składają się: materiały użyte do produkcji tej żywności, praca i kapitał. Wymienione czynniki zależą od tego, kto jest producentem żywności ekologicznej: gospodarstwo rolne czy przetwórcia.⁸

Rolnictwo ekologiczne pozwala zaoszczędzić koszty produkcji (występują tu oszczędności na chemicznych środkach produkcji, kosztach weterynarza, leków, stosowaniu lekkiego sprzętu mechanicznego, zamiast ciężkich maszyn niszczących strukturę gleby).⁹ Ponadto żywność ekologiczna charakteryzuje się lepszą zdolnością przechowalniczą produktów (występują tu mniejsze straty), wysoką jakością smakową, przede wszystkim zdrowotną, brakiem odlogów w postaci azotanów, azotynów, nitrozoamin i metali ciężkich. Plony z gospodarstw ekologicznych z reguły są niższe o 20-40% niż w przypadku upraw konwencjonalnych,¹⁰ lecz cena produktów ekologicznych jest wyższa średnio o ok. 30% w przypadku normalnej jakości i do 130% w przypadku produktów w najwyższej klasie jakości.¹¹ W poniższej tabeli zostały zaprezentowane ekonomiczne aspekty przejścia na ekologiczną produkcję roślinną.

Tabela 1. Ekonomiczne aspekty przejścia na ekologiczną produkcję roślinną

Oszczędności / Dodatkowy zysk	Dodatkowe koszty / dodatkowy nakład
<ul style="list-style-type: none"> - niestosowanie azotowych nawozów mineralnych; - niestosowanie chemicznych środków ochrony roślin; - możliwe wyższe ceny rynkowe (średnio 30-130 %); - finansowe i prawne wsparcie rolnictwa ekologicznego; - nie ponoszenie kosztów związanych z wykorzystaniem maszyn przy nawożeniu mineralnym i zastosowaniu środków ochrony roślin; - wyższe ceny skupu zwierząt hodowlanych. 	<ul style="list-style-type: none"> - droższy materiał siewny; - spadek wydajności (30-40 %); - stosowanie płodozmianów i polonów (koszty zakupu materiałów i maszyn do mechanicznej uprawy roślin) - ewent. inwestycje w magazyny i maszyny do obróbki plonów; - składka członkowska w organizacji zrzeszającej rolników ekologicznych; - koszty certyfikowania i kontroli; - wysokie wymagania związane z chowem (podściółka, wybieg); - wyższe koszty paszy.

Źródło: Rozporządzenia UE dotyczące rolnictwa ekologicznego: http://europa.eu.int/eur-lex/de/consleg/pdf/1991/de_1991R2092_do_001.pdf; Conversion to organic farming. Who benefits? <http://orgprints.org/860/>; Wytyczne dotyczące przejścia na uprawy ekologiczne: <http://www.gruene-werkstatt.de/leitfaden/seiten/1028.htm>; Ministerstwo Rolnictwa w Polsce: <http://www.minrol.gov.pl/>

⁸ W.F. Samuelson, S.G. Marks, *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa 1998, s. 228-229.

⁹ F. Offermann, H. et Nieberg.: *Economic performance of organic farms in Europe (Organic farming in Europe: economics and policy Vol. 5)*, University of Hohenheim, Stuttgart-Hohenheim, 2000. EC 1999 Organic farming. Tyburski in Krakow.

¹⁰ Rolnictwo i przetwórstwo ekologiczne w Euroregionie Pomerania, Szwecja (Skania), Niemcy (Mecklemburg-Pomorze Przednie, Berlin i Branenburg), Polska (województwo zachodniopomorskie), Przejście na rolnictwo ekologiczne, Projekt Balic Plus.

¹¹ F. Offermann, H. et Nieberg.: *Economic performance of organic farms in Europe (Organic farming in Europe: economics and policy Vol. 5)*, University of Hohenheim, Stuttgart-Hohenheim, 2000.

O produkcji żywności ekologicznej decydują oczekiwane zyski (premie dla producentów). Średnie premie cenowe na poziomie producentów dla żywności ekologicznej na świecie w 2001 r. wahały się w granicach 20-30%. Średnie premie na poziomie producenta w Unii Europejskiej wahały się w 2001 roku dość znacznie w przypadku poszczególnych produktów od 18% dla mleka do 242% dla cebuli i 266% dla drobiu. Wskaźniki te były różne dla poszczególnych państw i oferowanego asortymentu żywności ekologicznej.

Tabela 2. Różnica między cenami żywności ekologicznej a konwencjonalnej

Kraj	Premia cenowa na poziomie producentów
Austria	25-30
Dania	20-30
Francja	25-35
Włochy	35-100
Niemcy	20-50
Holandia	15-20
Szwecja	20-40
Szwajcaria	10-40
Wielka Brytania	30-50
Japonia	10-20
Stany Zjednoczone	10-30

Źródło: L. Lohr, Factors Affecting International Demand And Trade in Organic Food Products, Changing Structure of Global Food Consumption and Trade/WRS-01-1, Economic Research Service, USDA, 2001, s. 72.

W krajach o rozwiniętym rynku żywności ekologicznej charakteryzującym się wysokim poziomem popytu i podaży (Austria, Dania, Niemcy), a także występowaniem nadwyżek prowadzących w długim okresie do spadku cen, ich poziom ogólnie jest bardziej zbliżony do poziomu cen produktów konwencjonalnych niż w krajach o słabo rozwiniętym rynku (Grecja, Portugalia, Hiszpania). Minimalne premie cenowe występują w krajach, w których rynek jest najbardziej rozwinięty i istnieje wysoka podaż, natomiast najwyższe w krajach będących w początkowej fazie rozwoju.¹²

Również wsparcie ze strony państwa (zarówno finansowe jak i niefinansowe) zwiększa zainteresowanie przedsiębiorców produkcją ekologicznej żywności. W Unii Europejskiej gospodarstwa ekologiczne objęte są wsparciem finansowym w postaci dotacji. Wysokość dotacji jest zróżnicowana w poszczególnych państwach członkowskich, a często również w obrębie danego kraju czy regionu.¹³ Dopłata do rolnictwa ekologicznego zróżnicowana jest także w okresie przestawiania na rolnictwo ekologiczne. W Polsce dotacje przysługują zarówno rolnikom

¹²W. Łuczka Bakula, Rynek żywności ekologicznej, PWE, Warszawa 2007, s.96.

¹³F. Offermann, H. et Nieberg.: Economic performance of organic farms in Europe (Organic farming in Europe: economics and policy Vol. 5), University of Hohenheim, Stuttgart-Hohenheim, 2000. EC 1999 Organic farming. Tyburski in Krakow.

rozpoczynającym produkcję ekologiczną już od pierwszego roku przestawiania gospodarstwa na metodę ekologiczną jak i rolnikom, którzy posiadają certyfikaty.¹⁴

Dotację do produkcji żywności ekologicznej, dofinansowanie kosztów kontroli bądź uzyskania certyfikatu mogą również uzyskać przedsiębiorstwa produkujące żywność ekologiczną. Wysokość stawki uzależniona jest od wielkości produkcji, rodzaju przetworzenia żywności ekologicznej i sposobu produkcji. Oprócz dotacji do produkcji, certyfikacji i kosztów kontroli państwo z budżetu dofinansowuje programy informacyjno - edukacyjne dotyczące zdrowia.

Podsumowanie

Polska jest krajem o słabo rozwiniętym rynku żywności ekologicznej, będącym w początkowej fazie rozwoju. Wartość krajowego rynku żywności ekologicznej w roku 2001 oszacowano na ok. 28 mln zł, co stanowi zaledwie 0,06% obrotów żywnością. Asortyment żywności jest niewielki. Podczas gdy w wielu krajach zachodniej Europy wybierać można spośród ponad 10 tys. asortymentów¹⁵, w Polsce wytwarza się nie więcej niż 300, z czego większość stanowią różne odmiany przetworów zbożowych, płatków i kasz.

Faza rozwoju rynku żywności ekologicznej wpływa na ustalanie wysokiej premii cenowej dla producentów i wysokiej ceny żywności ekologicznej na rynku, dofinansowania ze strony rządu tej produkcji oraz kampanii promocyjnych. Dlatego też obecne warunki rozwoju wpływają na osiągnięcie wysokiego zysku i dają możliwość producentom osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w długim okresie czasu.

Bibliografia:

1. Burgmans A., Cescau P., *Unilever Environmental report 2004*.
2. N. Dobrzyńska, Wsparcie finansowe dla rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne Pakiet rolnictwo ekologiczne w ramach Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego, Materiały z seminarium pt.: Rolnictwo ekologiczne – nowe warunki działania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Warszawa, 28 czerwca 2004 r. s.23.
3. Dosch T., Gerber A. 2007: Die Ökologische Lebensmittelwirtschaft in Deutschland 2006. www.soel.de z 06.04.2007.

¹⁴N. Dobrzyńska, Wsparcie finansowe dla rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne Pakiet rolnictwo ekologiczne w ramach Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego, Materiały z seminarium pt.: Rolnictwo ekologiczne – nowe warunki działania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Warszawa, 28 czerwca 2004 r. s.23.

¹⁵Burgmans A., Cescau P., *Unilever Environmental report 2004*, s.6.

4. Moakes, S and Lampkin, N (2009) Welsh Organic Production and Market Report Jan 2009, Organic Centre Wales, IBERS, Aberystwyth University.
5. L. Lohr, Factors Affecting International Demand And Trade in Organic Food Products, Changing Structure of Global Food Consumption and Trade/WRS-01-1, Economic Research Service, USDA, 2001.
6. W. Łuczka Bakuła, Rynek żywności ekologicznej, PWE, Warszawa 2007, s.96.
7. Newerli-Guz J., Śmiechowska M., 2004 - *Żywność ekologiczna w opinii młodych Europejczyków*, Żywnienie Człowieka i Metabolizm, suplement 1, 2, Warszawa.
8. F. Offermann, H. et Nieberg.: Economic performance of organic farms in Europe (Organic farming in Europe: economics and policy Vol. 5), University of Hohenheim, Stuttgart-Hohenheim, 2000. EC 1999 Organic farming. Tyburski in Krakow.
9. *Rozporządzenia UE dotyczące rolnictwa ekologicznego*: http://europa.eu.int/eur-lex/de/consleg/pdf/1991/de_1991R2092_do_001.pdf
10. Siebenneicher G.E., 1997 - *Podręcznik rolnictwa ekologicznego*, Warszawa, WNT.
11. *Sustainable consumption and production*, 2003, United Nations Environment Programme.
12. Szoltysek K., 2004 - *Zarys problematyki żywności ekologicznej*, Wrocław, Wyd AE im. Oskara Langego we Wrocławiu.
13. Ustawa z dnia 16 marca 2001 roku o rolnictwie ekologicznym, Dz.U. 2000 nr 38, poz. 452.
14. Waszkiewicz – Robak B., 2002r - *Substancje dodatkowe w rynkowych produktach spożywczych*, Przemysł Spożywczy nr.5.

Streszczenie

Rynek żywności ekologicznej jest najbardziej dynamicznym sektorem produkcji żywności na świecie. Od początku lat dziewięćdziesiątych wzrasta około 20% rocznie. Uprawy ekologiczne obejmują ponad 51 mln hektarów. W 120 krajach na świecie istnieje ponad 623 tys. gospodarstw ekologicznych. W Polsce rynek żywności ekologicznej jest mały, a główne potrzeby tego rynku zaspokajane są przez import żywności ekologicznej. Artykuł pokazuje że żywność ekologiczna może dać przedsiębiorstwu przewagę konkurencyjną.

Słowa kluczowe: rentowność, żywność ekologiczna, rynek żywności ekologicznej.

Key words: profit, organic food, organic food trade.

Summary

The organic food market is the most dynamical sector of food product on the world. The organic food production increase from the beginning ninety's years about 20% for each year. Total raising area is more than 51 million hectares. In 120 country's on the world is more than 623 thousand ecological farms. But in Poland the organic food market is very small and main needs are satisfy by import organic food. The article demonstration that the organic food can be competitiveness company.